

Т. Д. Таукешева,

к. е. н., заслужений економіст України, доцент, заступник Харківського міського голови,
директор Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8392-0173>

Г. В. Даудова,

к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту, бізнесу та професійних комунікацій,
ННІ "Каразінський банківський інститут" Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна, м. Харків

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6100-2099>

В. М. Прасол,

доцент, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М.Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3041-9788>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.106

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВІЙНИ

Т. Taukesheva,

PhD in Economics, Honored Economist of Ukraine, Associate Professor, Deputy Mayor of Kharkiv,
Director of the Budget and Finance Department of the Kharkiv City Council

G. Daudova,

PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Management, Business and Professional
Communications, Karazin Banking Institute of Kharkiv National University named after V.N. Karazina, Kharkiv

V. Prasol,
Associate Professor, Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov

STATE REGULATION OF FINANCIAL SECURITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES DURING THE WAR

Метою статті є висвітлення інструментів державного регулювання фінансового забезпечення територіальних громад під час війни (на прикладі бюджету Харківської міської територіальної громади) та надання пропозицій щодо підвищення рівня їх платоспроможності.

Визначено, що стан формування дохідної частини місцевих бюджетів, особливості міжбюджетних відносин, механізм економічної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності для стимулювання їх ділової активності в умовах воєнного стану. З'ясовано, що реформуванням фінансової політики пов'язано з мобілізацією ресурсів до державного та місцевих бюджетів, оптимальним перерозподілом джерел наповнення бюджетів та пошуком нових інструментів підвищення рівня фінансової забезпеченості територіальних громад, що гуртуються на внесенні змін до податкового та бюджетного законодавства.

Проаналізовано та наведено вплив державного регулювання місцевих податків на фінансове забезпечення територіальних громад у частині надходжень за джерелами, яких торкнулося пільгове оподаткування. На прикладі обсягу надходжень до бюджету Харківської міської територіальної громади доведено, що впровадження механізму економічної спрямованості щодо зупинення негативних процесів господарсько-фінансової діяльності суб'єктів підприємництва призвело до втрат доходів місцевих бюджетів.

Доведено, що забезпечення державних соціальних стандартів життя та досягнення соціально орієнтованого і збалансованого соціально-економічного розвитку територіальних громад потребує перегляду міжбюджетних взаємовідносин шляхом застосування нових фінансових інструментів наповнення місцевих бюджетів, що дозволяють підвищити рівень фінансової забезпеченості територіальних громад, зокрема субвенцій та дотацій для відновлення та облаштування об'єктів критичної інфраструктури, пошкоджених внаслідок збройної агресії, забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб та інших категорій громадян, здійснення заходів підтримки окремих територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройної агресії на сході України.

Визначені пропозиції впровадження додаткових інструментів наповнення бюджетів територіальних громад вплинуть на стабільність бюджетного процесу на місцевому рівні та якість бюджетного планування.

The purpose of the article is to highlight the instruments of state regulation of the financial support of territorial communities during the war (using the example of the budget of the Kharkiv City Territorial Community) and to provide proposals for increasing the level of their solvency.

It was determined that the state of formation of the revenue part of local budgets, the peculiarities of inter-budgetary relations, the mechanism of economic support of business entities to stimulate their business activity in the conditions of martial law. It has been found that reforming the financial policy is connected with the mobilization of resources to the state and local budgets, the optimal redistribution of sources of filling the budgets and the search for new tools to increase the level of financial security of territorial communities, which are rallying to introduce changes to tax and budget legislation.

The impact of state regulation of local taxes on the financial support of territorial communities in terms of revenues from sources affected by preferential taxation is analyzed and given. Using the example of the amount of revenues to the budget of the Kharkiv City Territorial Community, it is proved that the implementation of the mechanism of economic orientation to stop the negative processes of the economic and financial activity of business entities has led to the loss of revenues of local budgets.

It has been proven that the provision of state social standards of living and the achievement of socially oriented and balanced socio-economic development of territorial communities requires a review of inter-budgetary relations through the use of new financial instruments for filling local budgets, which allow to increase the level of financial security of territorial communities, in particular, subventions and subsidies for restoration and development objects critical infrastructure damaged as a result of armed aggression, provision of housing for internally displaced persons and other categories of citizens, implementation of measures to support certain territories that were negatively affected as a result of armed aggression in the east of Ukraine.

Identified proposals for the implementation of additional tools for filling the budgets of territorial communities will affect the stability of the budget process at the local level and the quality of budget planning.

Ключові слова: державне регулювання, фінансове забезпечення, місцеві податки, міжбюджетні трансферти, місцеві бюджети, територіальні громади.

Key words: state regulation, financial support, local taxes, interbudgetary transfers, local budgets, territorial communities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Воєнний стан, подовжений у зв'язку з триваючою повномасштабною російською збройною агресією проти України, визначив проблемні питання, пов'язані з акумуляцією коштів на рахунках бюджетів та збереженням соціалізації податків. Перерозподіл джерел наповнення бюджетів та соціальна спрямованість оподаткування в умовах воєнного стану призвели до втрат доходів бюджету територіальних громад.

Зміна підходів до виконання фіскального завдання на державному та місцевому рівнях підкреслили актуальність питання щодо формування фінансового ресурсу органів місцевого самоврядування під час воєнних дій.

Принципи управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів, зокрема спрямування коштів на першочергові потреби, які виникають у зв'язку з непередбачуваними обставинами, характеризуються особливос-

Таблиця 1. Обсяг надходжень до бюджету Харківської міської територіальної громади за джерелами (в умовах пільгового оподаткування)

№	Джерела надходжень	Значення			
		2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік план
1.	Акцизний податок з палива, тис. грн	343 970,2	103 756,1	207 969,3	228 185,4
2.	Податок на майно, тис. грн, всього	2 237 943,2	796 370,3	1 220 744,4	1 263 879,6
	у тому числі:				
	податок на нерухоме майно, тис. грн	389 827,1	154 426,6	238 432,4	233 784,6
	плата за землю, тис. грн	1 840 131,5	638 920,4	975 040,4	1 023 649,3
	транспортний податок, тис. грн	7 984,6	3 023,3	7 271,6	6 445,7
3.	Єдиний податок, тис. грн	2 956 295,5	2 694 352,4	2 930 387,3	3 371 491,9
4.	Екологічний податок, тис. грн	6 128,8	3 478,2	8520,3	5 670,3

Джерело: складено автором за джерелами [2, 4].

тями казначейського обслуговування, що суттєво впливають на процес використання бюджетних коштів.

Оновлені підходи до алгоритму платоспроможності місцевого самоврядування потребують перегляду існуючих концептуальних підходів до наповнення бюджетів територіальних громад для досягнення збалансованості та скорочення їх дефіцитності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливості управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану окреслено Осипенко С., Щєбликіною І., Яремою Л. [3]. Проблеми формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного часу висвітлені Бліщук К. [1], Демчук Н., Проць Н. [8].

Проте, практичні напрацювання щодо надання допомоги суб'єктам господарювання, Збройним Силам України та спеціальним органам з правоохоронними функціями, внутрішньо переміщеним особам, фінансування аварійно-відновлювальних робіт на об'єктах критичної інфраструктури, інших проектів та програм забезпечення життєдіяльності територіальних громад, тощо, залишають актуальним питання ресурсного забезпечення місцевих бюджетів під час війни.

Збереження платоспроможності місцевого самоврядування обумовлює доцільність подальших наукових досліджень щодо ефективного управління бюджетними коштами та орієнтації фінансової політики на врахування потреб територіальних громад.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Практичні напрацювання висвітлення інструментів державного регулювання фінансового забезпечення територіальних громад під час війни (на прикладі бюджету Харківської міської територіальної громади) та надання пропозицій щодо підвищення рівня їх платоспроможності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Збройне вторгнення росіян на територію України призвело до важких випробувань, що супроводжуються реформуванням фінансової політики, пов'язаної з мобілізацією ресурсів та пошуком нових джерел наповнення державного та місцевих бюджетів.

У цьому контексті одним із факторів державного регулювання податкової та бюджетної системи висту-

пає сукупність відносин, спрямованих на збереження ресурсного потенціалу України під час воєнних дій.

Підтримка суб'єктів підприємництва та стимулювання їх ділової активності обґрунтували впровадження механізму економічної спрямованості щодо зупинення негативних процесів господарсько-фінансової діяльності, зокрема:

— призупинення з 1 березня 2022 року нарахування та сплати плати за землю за земельні ділянки, що розташовані на територіях,

на яких ведуться (велися) бойові дії, та орендної плати за землю на таких територіях;

— звільнення від нарахування та сплати за 2021 та 2022 податкові роки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, які перебувають у власності фізичних осіб, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії;

— зменшення до 2% ставки єдиного податку для третьої групи (з доходом, що не перевищує 10 мільярдів гривень);

— встановлення з квітня по вересень 2022 року нульової ставки акцизного податку на пальне;

— звільнення від нарахування та сплати екологічного податку за об'єктами оподаткування, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії;

— надання права з 01.04.2022 року до скасування воєнного стану фізичним особам-підприємцям — платникам єдиного податку першої та другої групи не сплачувати єдиний податок;

— надання права фізичним особам-підприємцям — платникам єдиного податку другої та третьої групи не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України [11].

Проте, зазначені кроки державного регулювання підприємницької діяльності негативно вплинули на фінансове забезпечення територіальних громад у частині надходжень за джерелами, яких торкнулося пільгове оподаткування.

Аналізуючи показники таких надходжень до бюджету Харківської міської територіальної громади (таблиця 1) вбачається, що, внаслідок надання пільг зі сплати податків та зборів, за 2022 рік обсяг:

— податку на майно (796,4 млн гривень) в 2,8 раза менше проти минулого року (2 237,9 млн гривень), у тому числі податку на нерухоме майно — в 2,5 раза, плати за землю — в 2,9 раза, транспортного податку — в 2,6 раза; — акцизного податку з палива (103,8 млн гривень) — в 3,3 раза менше ніж за 2021 рік (344,0 млн гривень).

Надходження єдиного податку (2 694,4 млн гривень) зменшилися на 8,9% (на 261,9 млн гривень), екологічного податку (3,5 млн гривень) — в 1,8 раза (на 2,7 млн гривень).

Ситуація, що склалася з наповненням бюджетів територіальних громад на територіях, які розташовані в

Таблиця 2. Обсяг надходження трансфертів до бюджету Харківської міської територіальної громади на відновлення міської інфраструктури

№	Трансферти	Значення			
		2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік план
1.	Субвенція на соціально-економічний розвиток окремих територій, тис. грн	136 889,2			
2.	Субвенція на придбання житла, тис. грн, всього	41 611,2		215 113,0	
	у тому числі:				
	для сімей загиблих військовослужбовців, які брали участь в Антитерористичній операції, тис. грн	2 977,0		28 011,1	
	для сімей загиблих учасників бойових дій на території інших держав, тис. грн	5 610,4		42 359,7	
	для внутрішньо переміщених осіб, тис. грн	16 862,2		144 742,1	
	дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, тис. грн	16 161,5			
3.	Субвенція на відновлення об'єктів критичної інфраструктури, тис. грн			1 190 461,8	125 913,9
4.	Субвенція на реалізацію проектів, спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії, тис. грн			222 969,1	604 327,9
5.	Субвенція на виконання інвестиційних проектів, тис. грн	11 079,1			
6.	Додаткова дотація на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації, тис. грн				1 779 605,5

Джерело: складено автором за джерелами [2, 4].

зоні бойових дій, призвела до відновлення оподаткування суб'єктів підприємництва [5]:

- податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки (з 1 січня 2023 року для юридичних осіб, у яких не пошкоджене нерухоме майно);
- сплати екологічного податку (з 1 січня 2023 року);
- плати за земельні ділянки, що розташовані на територіях можливих бойових дій (з 1 січня 2023 року);
- довоєнних ставок акцизного податку на пальне (з 1 липня 2023 року).

Також, з 1 серпня 2023 року скасована спеціальна група платників єдиного податку зі ставкою 2% та відновлено для фізичних осіб-підприємців — платників єдиного податку першої та другою груп обов'язок сплачувати єдиний податок.

Ключові зміни податкового законодавства дозволили досягти позитивної тенденції надходжень за джерелами, до яких застосовувався пільговий режим (таблиця 1) та отримати в 2023 році (у порівнянні з 2022 роком) акцизного податку в 2,0 рази більше, податку на майно — в 1,5 рази, єдиного податку — в 1,1 рази, екологічного податку — в 2,5 рази.

Але, характерною ознакою економічного та соціального розвитку територіальних громад виступають ризики, обумовлені продовженням подальших руйнувань, наслідком яких є нестабільність соціально-економічного середовища, що впливає на економічну активність країни та організацію бюджетного процесу.

Високий рівень невизначеності щодо відновлення економіки, ступеню її залежності від внутрішніх та

зовнішніх факторів обумовили впровадження нових фінансово-бюджетних інструментів до формування місцевих бюджетів.

При цьому, важливого значення набуває застосування різноманітних підходів та методів, що дозволяють підвищити рівень фінансової забезпеченості територіальних громад.

Сутність цих підходів полягає в оптимальному перерозподілі фінансових ресурсів для забезпечення державних соціальних стандартів життя, досягнення соціально орієнтованого і збалансованого соціально-економічного розвитку територіальної громади, створення перспективних орієнтирів на майбутнє.

В контексті зазначеного, територіальним громадам передбачаються нові трансферти для фінансування (таблиця 2):

— будівництва, реконструкції, капітального ремонту та облаштування об'єктів інфраструктури, пошкоджених внаслідок збройної агресії;

— відновлення об'єктів критичної інфраструктури в рамках спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту "Проєкт розвитку міської інфраструктури-2";

— придбання житла окремим категоріям громадян;

— здійснення заходів підтримки окремих територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройної агресії на сході України.

Розподіл міжбюджетних трансфертів ґрунтується на особливостях конкретних територіальних громад, що враховують існуючі соціально-економічні проблеми, зокрема: відновлення зруйнованих об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення, транспортної інфраструктури, збільшення кількості внутрішньо переміщених та безробітних осіб, своєчасне запобігання негативним економічним та соціальним проявам внаслідок зростання тарифів на енергоносії, індексу споживчих цін та індексу цін виробників, тощо.

Враховуючи обставини, що суттєво впливають на соціально-економічне становище міста Харкова, в 2023 році бюджету Харківської міської територіальної громади збільшено в 8,6 рази субвенцію на вирішення житлових питань внутрішньо переміщених осіб. Обсяг коштів субвенції на відновлення зруйнованих об'єктів комунальної теплоенергетики, житлово-комунального та соціально-культурного призначення склав 1 413,4 млн гривень. Додаткова дотація на здійснення повноважень Харківської міської ради на 2024 рік передбачена в сумі 1 779,6 млн гривень (таблиця 2).

Проте, постійні зміни податкового та бюджетного законодавства, що стосуються діяльності суб'єктів господарювання та перерозподілу податків і зборів між бюджетами, спричиняють коливання джерел наповнення місцевих бюджетів. Це суттєво впливає на ста-

більність бюджетного процесу, знижує якість планування доходів та видатків, викликає прояв ризиків фінансування першочергових та невідкладних заходів. Тому існує необхідність прийняття додаткових інструментів наповнення бюджетів територіальних громад.

В контексті цього, на думку авторів, є доцільним відновлення субвенції місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій. Зазначена субвенція виступала вагомим внеском у розв'язанні проблем, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, капітальним ремонтом об'єктів комунальної власності, а також придбанням транспорту спеціального призначення, обладнання, тощо [7].

Для використання коштів цієї субвенції на відновлення комунальної інфраструктури необхідно внести зміни до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.02.2012 № 106 (зі змінами), стосовно її спрямування на ліквідацію зруйнованих та пошкоджених об'єктів інфраструктури життєдіяльності громад.

Крім того, непередбачувані ситуації, що виникають під час обстрілів, вимагають прийняття рішень якнайшвидшого усунення негативних наслідків. З метою оперативного регулювання дій по відновленню конкретних об'єктів, пропонується на період воєнного часу передбачити право виконавчим органами місцевих рад самостійно визначати перелік об'єктів (заходів) та обсяг їх фінансування.

Характерною особливістю міжбюджетних відносин виступає їх масштабна централізація, зокрема:

- зміна алгоритму фінансування окремих бюджетних програм, інвестиційних проєктів щодо ліквідації наслідків збройної агресії та відновлення об'єктів критичної інфраструктури;

- перерозподіл видатків між міністерствами, обласними військовими адміністраціями та визначення їх головними розпорядниками бюджетних коштів з подальшим спрямуванням бюджетних коштів розпорядникам нижчого рівня;

- концентрація фінансових ресурсів на вирішення питань соціального і економічного характеру на державному рівні, зокрема зарахування податку на доходи фізичних осіб від грошового забезпечення військовослужбовців до державного бюджету.

Так, на проведення першочергових робіт з відновлення інфраструктури після бойових дій з резервного фонду державного бюджету Харківській області виділено 650,0 млн гривень [9, 10], з яких згідно розпоряджень Харківській обласної військової адміністрації на аварійно-відновлювальні роботи житлового фонду та проведення ремонту об'єктів теплозабезпечення міста Харкова перераховано 334,3 млн гривень. Алгоритм використання цих коштів та їх розподіл не передбачає прямих взаємовідносин з бюджетом Харківської міської територіальної громади.

Сукупність цілеспрямованих дій щодо забезпечення системності бюджетного процесу під час воєнного стану визначили особливості казначейського обслуговування місцевих бюджетів, що обумовлені створенням достатнього рівня ліквідності єдиного казначейського рахунку. Визначені пріоритети фінансування видатків

сприяли оптимізації галузевих програм, виявленню внутрішніх резервів, підвищенню ефективності управління бюджетними коштами.

Механізм проведення платежів, передбачений Порядком виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану [6], переорієнтував витрачання бюджетних коштів за напрямками. Під час війни призупинено фінансування коштом бюджету Харківської міської територіальної громади 13 цільових програм.

Незастосування норми щодо захищених статей видатків визначило першочергове фінансування витрат на оплату праці працівникам бюджетних установ та комунальних підприємств, що забезпечують підтримку життєдіяльності населення міста Харкова, оплату енергоресурсів і комунальних послуг, придбання матеріалів, запчастин, приладів, інвентарю для ліквідації наслідків після обстрілів та бомбардування міста.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Важливим фактором, що впливає на якість складання та ефективне виконання місцевих бюджетів, є об'єктивна оцінка стану соціального та економічного розвитку відповідної територіальної громади, яка характеризує ефективність взаємодії центральних виконавчих органів та органів місцевого самоврядування стосовно спрямування бюджетних коштів на забезпечення заходів соціальної підтримки мешканців, стабілізацію економіки, створення передумов відновлення інфраструктури.

Інструментом впливу держави на фінансову спроможність місцевого самоврядування виступають міжбюджетні відносини, пріоритети яких визначені завданнями, що виконуються відповідними територіальними громадами залежно від вирішення найгостріших проблем громад, а саме: для прифронтових — забезпечення базових потреб населення, пов'язаних з наданням житлово-комунальних послуг, організацією соціального забезпечення та соціальної підтримки, видачею гуманітарної допомоги, для тилкових — надання притулку та допомоги для внутрішньо перемішених осіб.

Для створення достатнього фінансового забезпечення територіальних громад під час війни державою запроваджуються інструменти стабілізації місцевих бюджетів, зокрема додаткові дотації на виконання повноважень місцевого самоврядування, цільові субвенції на комплексну відбудову інфраструктури, соціальну підтримку громадян та забезпечення життєдіяльності територіальних громад, компенсаційні виплати від втрат доходів, державні програми та інвестиційні проєкти, що фінансуються коштом державного бюджету, тощо.

Окреслені заходи державного регулювання фінансового забезпечення територіальних громад знижують навантаження на місцеві бюджети та створюють умови для оптимального поєднання державних інтересів з потребами місцевого самоврядування.

Впровадження механізму забезпечення фінансової спроможності територіальних громад у практичний площині обумовлює доцільність систематизації інструментів державного регулювання для формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Бліщук К. (2022). Управління місцевими фінансами в умовах воєнного часу: проблеми та можливості для їх вирішення. *Економіка та суспільство*, (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67>
2. Бюджет Харківської міської територіальної громади на 2024 рік: основні показники доходів та видатків. Інформаційний журнал / Т.Д. Таукешева, Г.В. Даудова та ін. Харків: "Міська типографія", 2024. 143 с.
3. Осипенко С., Ярема Л., Щєбликіна І. (2022). Особливості управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (45). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-69>
4. Особливості виконання бюджету Харківської міської територіальної громади у 2023 році. Інформаційно-аналітичні матеріали / Т.Д. Таукешева, Г.В. Даудова та ін. Харків: "Міська типографія", 2024. 140 с.
5. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]: офіц. текст: за станом на 16.04.2024. Електронні текстові дані. URL: <http://zakon.rada.gov> (дата звернення: 16.04.2024). Назва з екрана.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 №590 "Про затвердження Порядку виконання повноважень державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану". Електронні текстові дані. URL: <https://zakon.rada.gov> (дата звернення: 16.04.2024). Назва з екрана.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2012 № 106 "Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій". Електронні текстові дані. URL: <https://zakon.rada.gov> (дата звернення: 23.04.2024). Назва з екрана.
8. Проць Н., Демчук Н. Актуальні проблеми формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Том. 4 № 32 (2022) С. 62—70.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 №340-р "Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для ліквідації наслідків бойових дій в Харківській області". Електронні текстові дані. URL: <http://zakon.rada.gov> (дата звернення: 16.04.2024). Назва з екрана.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2022 №809-р "Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для ліквідації наслідків бойових дій в Харківській області". Електронні текстові дані. URL: <http://zakon.rada.gov> (дата звернення: 16.04.2024). Назва з екрана.
11. Таукешева Т.Д., Даудова Г.В. Трансформація місцевих бюджетів під час війни. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 19 травня 2023 року) [Електронний ресурс]. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. — 1 ел. опт. диск (CD-ROM). Систем. вимоги: Процесор Pentium-класа; ОС Windows 7 / 10; дисковод CD-ROM; Acrobat Reader 10. — 360 с.

References:

1. Blischuk, K. (2022), "Management of local finances in wartime conditions: problems and opportunities for their solution", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67>
2. Taukesheva, T.D. and Daudova, H.V. (2024), *Biudzhety Kharkivs'koi mis'koi terytorial'noi hromady na 2024 rik: osnovni pokaznyky dokhodiv ta vydatkiv* [Budget of the Kharkiv City Territorial Community for 2024: main indicators of income and expenses], *Mis'ka typohrafiia*, Kharkiv, Ukraine.
3. Osypenko, S. Yarema, L. and Scheblykina, I. (2022), "Peculiarities of managing financial resources of local self-government bodies under martial law", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. (45). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-69>
4. Taukesheva, T.D. and Daudova, H.V. (2024), *Osoblyvosti vykonannia biudzhetu Kharkivs'koi mis'koi terytorial'noi hromady u 2023 rotsi* [Peculiarities of implementing the budget of the Kharkiv City Territorial Community in 2023], *Mis'ka typohrafiia*, Kharkiv, Ukraine.
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 16.04.2024).
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "On the approval of the Procedure for the exercise of powers by the state treasury service in a special regime under martial law", available at: <https://zakon.rada.gov> (Accessed 16.04.2024).
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Resolution "On the approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for the implementation of measures for the socio-economic development of individual territories", available at: <https://zakon.rada.gov> (Accessed 23.04.2024).
8. Prots', N. and Demchuk, N. (2022), "Actual problems of formation and implementation of local budgets under martial law", *Ekonomichnyj chasopys Volyns'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 4, no. 32, pp. 62—70.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution "On the allocation of funds from the reserve fund of the state budget for liquidation of the consequences of hostilities in the Kharkiv region", available at: <http://zakon.rada.gov> (Accessed 16.04.2024).
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution "On the allocation of funds from the reserve fund of the state budget for liquidation of the consequences of hostilities in the Kharkiv region", available at: <http://zakon.rada.gov> (Accessed 16.04.2024).
11. Taukesheva, T.D. and Daudova, H.V. (2023), "Transformation of local budgets during the war", *Suchasnyj stan, problemy ta perspektyvy rozvytku biznesu, finansovo-kredytnykh ta oblikovykh system: zbirnyk tez dopovidej III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [The current state, problems and prospects of the development of business, financial and credit and accounting systems: a collection of theses of reports of the III International Scientific and Practical Conference], *KhNU imeni V.N. Karazina*, Kharkiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2024 р.